

Філімонаў, У. Праз мост над мутнымі хвалямі / У. Філімонаў // Дзвінская праўда. – 1997. – 11 лют. – С. 1, 2.

ПРАЗ МОСТ НАД МУТНЫМІ ХВАЛЯМІ

...15 лютага 1989 года. Мост над мутнымі хвалямі ракі Шалёнай – менавіта так перакладваецца назва Аму-Дар'і. Ён злучае афганскі горад Хайратон і савецкі (тады яшчэ савецкі) Тэрмез. Па мосце з грукатам праходзяць баявыя машыны пяхоты і бронетранспарцёры з салдатамі на брані. Апошнім нябачную лінію дзяржаўнай граніцы перасякае камандуючы 40-й арміяй генерал Барыс Громаў.

У той дзень так званыя Абмежаваны кантынгент савецкіх войскаў пакінуў Афганістан. Скончылася нарэшце крывавае эпопея, за час якой загінула каля 15 тысяч савецкіх воінаў і каля мільёна афганцаў. Вось такая жудасная цана прынятага састарэлым Палітбюро бяздарнага рашэння аб уводзе савецкіх войскаў на тэрыторыю паўднёвага суседа.

...Праз мясарубку той вайны прайшлі многія нашы землякі. Мікалай Гарбуза, які зараз працуе ў СШ № 2, нарадзіўся ў Карэліі, але ўсё жыццё пражыў у Верхнядзвінску. Не думаў не гадаў хлопец, што з ціхага і мірнага гарадка давядзецца яму трапіць у самы эпіцэнтр неаб'яўленай вайны, убачыць кроў і смерць сваіх сяброў, спазнаць пачуццё дзікай нянавісці.

У армію Мікалая прызвалі ў канцы 1979 года, калі афганскі «кацёл» толькі пачынаў закіпаць. Толкам яшчэ ніхто нічога не ведаў, што там адбываецца, Афганістан быў чымсьці далёкім і экзатычным. Між тым спецпадраздзяленне «Альфа» ўжо штурмавала палац Аміна ў Кабуле, у афганскіх гарах ужо ліліся кроў.

Службу Мікалай пачынаў у горадзе Оўруч, што ў Жытомірскай вобласці на Украіне. Да Беларусі рукой падаць. Вось і праслужыць бы тут усе два гады. Аднак лёс распарадзіўся па-іншаму.

У адзін са студзенскіх дзён 1980 года іх полк пастроілі, а потым у тэрміновым парадку пасадзілі ў спецашалон і накіравалі ў той самы Тэрмез. Хлопцы яшчэ не здагадаліся, куды іх вязуць, і толькі там, на беразе Аму-Дар'і, усё стала больш-менш зразумелым. Асаблівага страху не адчувалі, хутчэй пераважала цікаўнасць – што там ды як.

Пра тое, што ваяваць давядзецца невядома за што, практычна ніхто не думаў. Па-першае, загад ёсць загад, а яго, як вядома, не абмяркоўваюць. Па-другое, іх пастаянна запэўнівалі, што «мы ахоўваем паўднёвыя рубяжы Радзімы; калі б мы не ўвайшлі сюды, то тут былі б амерыканцы са сваімі ракетамі, нацэленымі на Савецкі Саюз».

Праз некалькі дзён адбылося тое, што вайскоўцы напаўжартам называлі «змена каравула». Іх полк увайшоў на тэрыторыю Афганістана і змяніў... каго б вы думалі? Так званых «партызан». Для недасведчаных растлумачым, што «партызанами» ў нас называюць салдат і афіцэраў запасу, якіх прызываюць на зборы.

...Напачатку ўсё ж было страшнавата. Цяжка прывыкнуць да таго, што ля цябе з віскам ляцяць кулі. І вельмі цяжка бачыць, як яны ўваходзяць, упіваюцца ў цела тваіх сяброў. Пачуццё страху некуды знікала, заставалася нянавісць – здавалася, пасля таго, як бачыш смерць таварыша, разарваў бы любога душмана на часткі.

Мікалай трапіў туды ў самым пачатку вайны. Палонных не бралі – ні мы, ні яны. Параненых не пакідалі, адразу выклікалі верталёт, каб вывезці іх з поля бою. Дарэчы, душманы таксама выцягвалі сваіх параненых з-пад агню.

Як адносілася да нашых мясцовае насельніцтва? Пытанне рытарычнае. Нас туды не запрашалі, так што рабіце вывады самі. 22 сакавіка, у дзень мусульманскага Новага года, натоўпы ў Кабуле выйшлі на вуліцы, давялося ставіць узмоцненыя каравулы.

Тое, што пішацца цяпер у газетах наконт жорсткасці савецкіх ваенных у Афганістане, не зусім адпавядае рэчаіснасці. Сам Мікалай не адзін раз хадзіў у рэйды па кішлаках, але, як правіла, пры набліжэнні нашых войскаў там ужо нікога не заставалася. Хтосьці загадзя папярэджваў мірных жыхароў, і тыя хаваліся ў гарах.

Хаця было цяжка разабрацца, хто мірныя жыхары, а хто ўзброеныя душманы. На падыходзе да кішлака нашых абстрэльвалі, у самім жа кішлаку – ні душы. Толькі выйшлі адтуль – зноў страляюць.

У гэтых самых рэйдах прыходзілася нялёгка. Паспрабуй пацягай на сабе ўсю зброю і амуніцыю ў такім клімаце, дзе вада закіпае пры 93 градусах па Цэльсію і пастаянна не хапае кіслароду. Даходзіла да таго, што, стаўшы на прывал, не было сілы адкрыць бляшанку з тушонкай. Проста кідалі гэтыя бляшанкі ў касцёр і чакалі, пакуль яны самі не «выстраляць».

Увогуле ж кармілі нядрэнна, кожны дзень давалі мяса. Нават брыкеты аўстралійскай кенгураціны аднекуль прывозілі. Вельмі смачнае мяса, як сказаў Мікалай.

Ніякой «дзедзюшчыны» сярод іх не было. Хіба што напачатку прымушалі «маладых» мыць кацялкі, фрукты і гэтак далей, бо пагроза падхапіць якую-небудзь хваробу прысутнічала пастаянна. У каравуле бачкі пасля ежы мылі нават «дзяды», хаця па няпісаных армейскіх законах рабіць гэта ім было «не паложана».

Ды і не магло быць іначай, бо ў вайны свае законы і правілы. На баявых заданнях усе зліваліся ў адно цэлае; афіцэры, прапаршчыкі, сяржанты, радавыя. «Надзежда толькі на автомат, на рукі друга і связку гранат...».

Гранатамётчык, вадзіцель баявой разведвальнай дэсантнай машыны – не адна ваенная прафесія ў Мікалая. Дай Бог, каб яны яму больш ніколі не спатрэбіліся, таму што «забіваць – не прывыкнеш, калі ўбачыў смерць, смерці не пажадаеш нікому». А пабачыць яе давялося не раз. Душманы лютавалі. бывала, што ўжо ў мёртвых нашых салдат выколвалі вочы, адразалі вушы, а то і галовы. Такое не забываецца.

З цягам часу выходзілася мужнасць, мяняўся характар. І вельмі хацелася дадому. Некаторыя, чаго ўтойваць, глушылі тугу па роднай хаце наркотыкамі, балазе, дастаць анашу ці лпіум было не цяжка. Мясцовыя жыхары гарэлку не пілі, а вось наркотыкі ўжывалі пастаянна.

Апошнія дні ў Афганістане цягнуліся, здавалася, бясконца. Здаралася, што хлопцы гінулі літаральна напярэдадні вяртання на Радзіму. Адзін знаёмы пайшоў у свой апошні рэйд – знайшлі толькі бот. Вайна літасці не ведае.

...Дадому Мікалай вярнуўся іншым чалавекам, з іншымі поглядамі на жыццё і на людзей. Яму пашанцавала, ніводнага разу не быў паранены, прыехаў жывы і здаровы. Пятнаццаць гадоў прайшло з той пары, але не забылася, не сцёрлася з памяці нічога. Афганістан баліць у сэрцы.

Уладзімір Філімонаў